

LEVER ACTION

Deel III

Filmster of 's-werelds eerste echte aanvalsgeweer?

In dit laatste deel belicht gastauteur Robert Teske het militaire gebruik van Winchester lever action geweren door de Verenigde Staten en Canada. Op het thuisfront maar ook overzee.

door Robert Teske

Voor dat we het over het gebruik en de gebruikers ervan gaan hebben, is het handiger om eerst de modernste uitvoering van de Winchester lever action serie nader te bekijken, het Model 1895.

krijgsmacht. Voor de historici en puristen onder ons: tijdens de introductie werd het Model 1895 aangeboden in twee met zwartkruit geladen kalibers (.38-72 WCF en .40-72 WCF) en twee

Verschillende versies van de Winchester M1895. De lange 'musket' uitvoering, een lange sporter en een militaire karabijn. Links een schitterende jachttuitvoering.

Dankzij het doosmagazijn kon de M1895 ook scherpgepunte patronen herbergen. Een must in rookloos kruit-tijdperk dat eind 19e eeuw aanbrak.

Klein verschil met grote gevolgen

In de basis is een Model 1895 gelijk aan een Model 1894, maar dan met een doosmagazijn dat het traditionele buismagazijnen verving. Een ogenschijnlijk klein verschil maar eentje met grote gevolgen. Immers, het maakte het geweer eindelijk geschikt voor de flessenhalspatronen met spitse kogel die eind 19e eeuw in zwang kwamen. In een buismagazijn waren die niet toepasbaar omdat de punt van de ene patroon tegen het slaghoedje van de volgende rustte. Onder invloed van de terugstoot, kon deze situatie tot ontsteking van een of meerdere patronen in die buis leiden. Tot aan de M1895 moesten Winchester lever actions die centraalvuur munitie verschoten dus stompe kogels verschieten die per definitie minder ver dragen en een minder vlakke vlucht hebben. Dankzij de M1895 kon het lever-action genre eindelijk het korte afstand-stigma van zich afschudden.

Een beetje zwartkruit...

De M1895 is het laatste model uit de lever action reeks en werd in oorsprong ontworpen voor de .30 US patroon of beter bekend als de .30-40 Krag, het nieuwe rookloze militaire kaliber van de Amerikaanse

rookloze varianten, .236 U.S. Navy en .30 U.S. Army. De zwartkruitpatronen werden al heel snel uit productie genomen. Men ging voor de nieuwe rookloze patroon.

De .30 US was het eerste .30 kaliber dat het Amerikaanse leger invoerde. Later werden de patronen hernoemd van .30 US naar .30 Army. Het is echter dezelfde patroon.

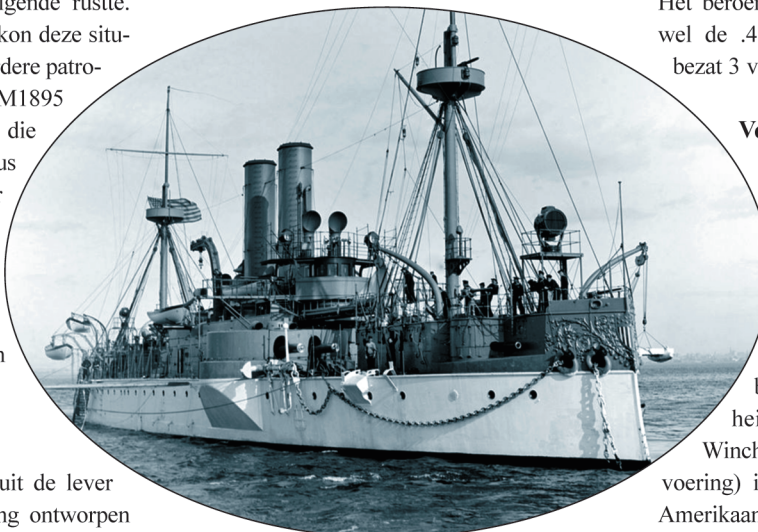
De M1895 is van 1895 tot 1936 geproduceerd. Ik merk hierbij op dat tot 1940 Winchester

exemplaren met behulp van surplusonderdelen samenstelde.

In totaal zijn er 425.881 stuks geproduceerd. Het grootste deel was voor Rusland. (Zie AK56 #141.)

Oud-president Theodore ("Teddy") Roosevelt (de 26e en jongste president van Amerika) was erg gesteld op de M1895. Hij gebruikte het type op menig jachttrip in Afrika en noemde het 'The Medicine Gun for Lions.'

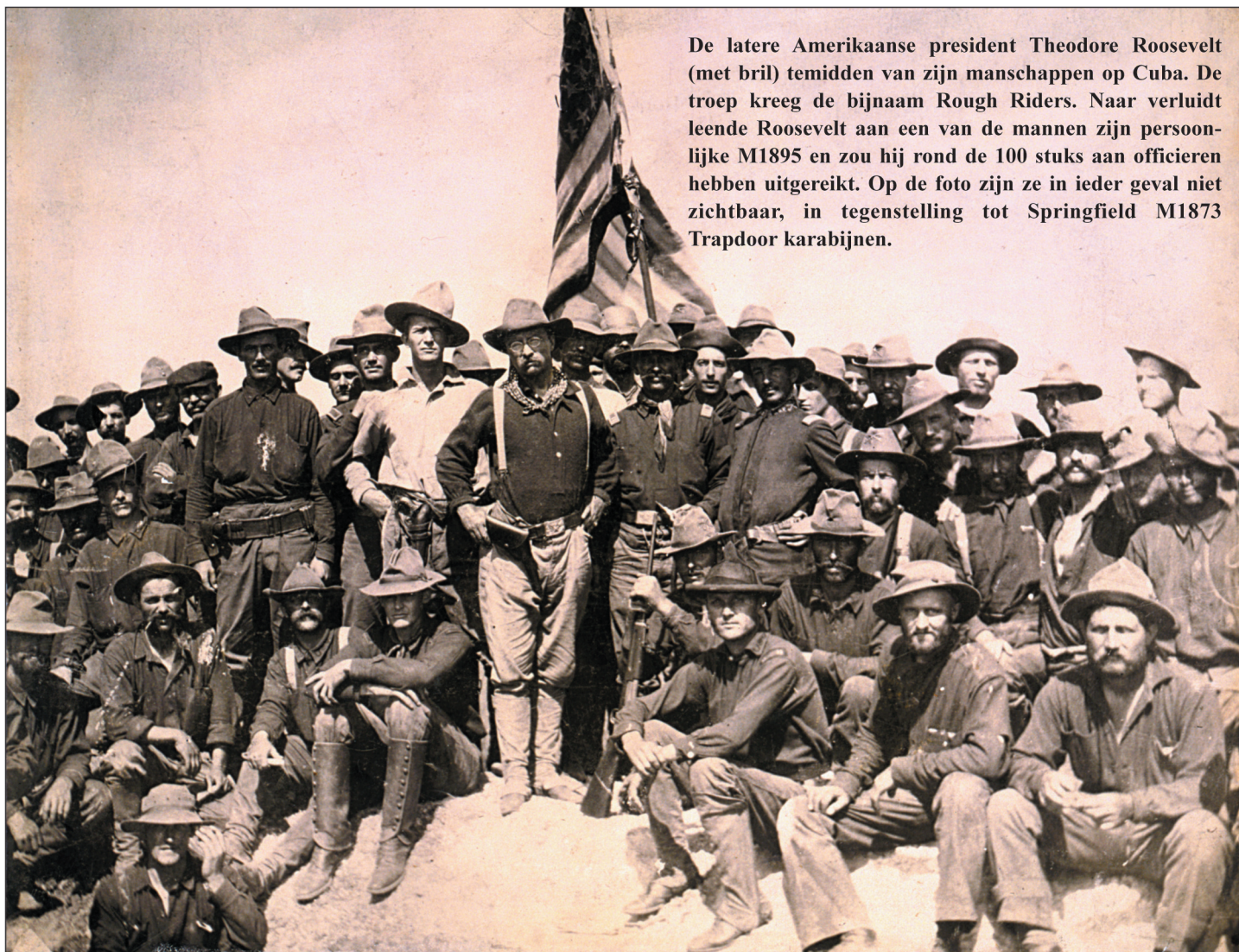
Het beroemdste kaliber in een Model 1895 is wel de .405 Winchester uit 1904. Roosevelt bezat 3 van deze wapens.

"Remember the Maine, to hell with Spain!" Het tot zinken brengen van de USS Maine triggerde de Span-Am oorlog.

Verenigde Staten

In de vorige afleveringen hebben we het over Europese militaire gebruikers gehad. Die waren een stuk vooruitstrevender dan de Amerikanen waar het wapentype nota bene vandaan kwam! Edoch, onder druk van generaal Miles bestelde ook de Amerikaanse overheid in mei 1898 tienduizend Winchester "muskets" (in lange loop-uitvoering) in kaliber .30-40 Krag. De Spaans-Amerikaanse oorlog zorgde namelijk voor een tekort aan wapentuig, waaronder geweren voor de infanterie. Nogal overhaast werd er van alles ingekocht.

De latere Amerikaanse president Theodore Roosevelt (met bril) temidden van zijn manschappen op Cuba. De troep kreeg de bijnaam Rough Riders. Naar verluidt leende Roosevelt aan een van de mannen zijn persoonlijke M1895 en zou hij rond de 100 stuks aan officieren hebben uitgereikt. Op de foto zijn ze in ieder geval niet zichtbaar, in tegenstelling tot Springfield M1873 Trapdoor karabijnen.

Met uiteraard het bekende gevolg: de diversiteit aan wapens werd groot en de logistieke afdelingen en wapenherstelplaatsen van het leger werden er niet vrolijk van.

Die Spanish-American War is in ons deel van de wereld nauwelijks bekend. Hij ging uiteraard om geld. De Amerikanen hadden miljoenen geïnvesteerd in Cuba (suikerrietsplantages) en wilden die veiligstellen. Na het tot zinken brengen van hun pantserschip USS Maine op 15 februari 1898 in de haven van Havana werd niet lang daarna, op 25 april 1898, de oorlog verklaard aan Spanje. (Cuba was destijds een kolonie van Spanje. Red.)

Deze oorlog startte voor de Amerikanen met de verovering van Guantánamo Bay. Ja, toen al! Uiteindelijk werd Cuba op 10 december 1898 onafhankelijk en raakte Spanje alle overzeese gebieden kwijt.

Tijdens de veldslagen (Spaans-Amerikaanse oorlog) was een Amerikaanse outdoor man aanwezig met zijn 1st US Volunteer Cavalry. Deze man was de al genoemde Teddy Roosevelt. Hij had een aantal M1895 musketten in .30-40 Krag bemachtigd en elke officier ermee uitgerust. Bekend is de slag om San Juan Hill. Het grootste werk werd daar weliswaar verricht door het zwarte Buffalo Soldiers regiment, maar ja, dat waren *negroes*, dus ging de eer naar Roosevelt en zijn blanke *Rough Riders* toe om het verhaal voor hem mooier te maken. Zo ging dat destijds.

Het Krag geweer kreeg de voorkeur...

Zuinigheid met vlijt

Inspecteurs van het leger deden de afname keuringen bij de Winchester fabrieken om de wapens zo snel mogelijk bij de troepen te krijgen. De eerste 5.000 "musketten" werden in september 1898 geleverd, een paar weken na de beëindiging van de Spaans-Amerikaanse oorlog. Toeval of obstructie door de legerleiding die lever action geweren helemaal niet zag zitten?...

Pas in januari 1899 werden de resterende wapens verzonden. Ze waren nu eenmaal besteld en betaald, maar dat weerhield het leger er niet van om Winchesters andere contendes, de Lee Navy en het Krag geweer opnieuw te onderzoeken op bruikbaarheid en inzetbaarheid door het leger.

Niet verrassend: het Winchester Model 1895 kwam als minst geschikt uit de bus. Het kon minder schoten binnen een bepaalde tijd afvuren dan de concurrenten. Dit gebrek werd veroorzaakt door het boxmagazijn. Dat was een heel stuk lastiger te laden dan het traditionele buismagazijn. Men koos uiteindelijk voor het Krag geweer en vond de Winchester M1895 ongeschikt voor militair gebruik. (Vandaar de Russische aanpassing op de 1895 middels de stripperclip geleiding die bliksemsnel naladen faciliteerde.) Overigens zal ook meegespeeld hebben dat het Krag geweer een voorziening aan boord had dat er een enkelschots-wapen van kon maken. Pas in uiterste noodgevallen en dan nog alleen op bevel van de groepscommandant, mocht die voorziening uitgeschakeld worden zodat de volledige magazijn capaciteit ter beschikking kwam. Dat, zo vond de legerleiding, kon het munitieverbruik binnen de perken houden. Hierbij moet men niet vergeten dat de Amerikaanse krijgsmacht destijds weinig meer was dan een territoriaal leger dat nogal zuinig uitgerust werd omdat, zo voorzagen men, de vijand toch altijd inferieur zou zijn...

Onbedoelde U-bocht

Terug naar de tweede batch die Winchester in de winter van 1899 afleverde. In datzelfde jaar werden van deze partij 100 stuks ingezet door het 33e US Infantry dat dienst deed op de Filipijnen en daar met moslim-opstandelingen slaags raakte. Maar ook zij liepen tegen het laadprobleem aan. Generaal Douglas McArthur nam de wapens weer in en stuurde ze terug naar de States. Ze werden daarna verkocht aan een dumpstore in Boston. De overige 9.900 wapens bleven tot 1906 in bewaring bij Springfield Armory. Daarna werden ze verkocht aan de New Yorkse surplus-handelaar M. Hartley. Hij verscheepte ze naar Cuba. Dus de wapens die ooit aangeschaft waren om op Cuba tegen het Spaanse regime te gebruiken, gingen uiteindelijk toch naar Cuba. Daarna kwamen ze uiteindelijk in handen van een staatsvijand van Amerika terecht. Cuba verkocht een deel van de Winchesters namelijk door aan Mexico en zo werd het Model 1895 een geliefd wapen van Pancho Villa en zijn volgelingen. Deze Winchesters zijn in goede toestand zeer schaars; ze werden in die jaren (1910-1920) zeer intensief gebruikt.

De vijand weet het beter...

Amerikaanse soldaten hadden overigens al decennia eerder ervaring opgedaan met het kijken in de loop van *Made in the USA*-lever action geweren. Van meet af aan waren lever actions en de Amerikaanse legerleiding geen goede match. Echter, via privé-aankopen kwam dit geweer-type alsnog op het strijdtoneel terecht. Denk aan de Volunteer regimenten die actief waren tijdens de Amerikaanse burgeroorlog.

Ook na de burgeroorlog werd de verkeerde keuze in de praktijk hard zichtbaar.

In 1876 was het Amerikaanse volk verontwaardigd over de slachting van 270 soldaten tijdens de slag om Little Big Horn in zuidoost Montana. Generaal Custer en de 7th US Cavalry werden daar 25 juni 1876 op grove wijze in de pan gehakt. Grootste factor die deze ondergang bewerkstelligde was het gebruik van het type geweer. Het leger had nog steeds een sterk vertrouwen in het enkelschots wapen, de Springfield Trapdoor. Men roemde het wapen en stond niet open voor nieuwe technieken. Die waren wel degelijk op het strijdtoneel aanwezig... om precies te zijn in handen van de vijand, krijgshaftige Lakota Sioux en Cheyenne indianen onder leiding van chief Sitting Bull. Zij vochten om hun geboorte- en heilige gronden te kunnen behouden, wonnen die bij Little Big Horn, mede dankzij hun vaardige inzet van Winchester lever actions die zij via ruilhandeltjes met pioniers en louche zakenlui te pakken hadden gekregen.

Inzet

Ook zijn Winchester M1895's ingezet bij de US State milite en de verschillende National Guards. In kaliber .303 British werden ze door de Canadese grensbewaking gebruikt.

Uiteindelijk werd het Model 1895 ingezet tijdens de:

- Spaanse-Amerikaanse oorlog
- Filippijnse-Amerikaanse oorlog
- Mexicaanse Revolutie
- Eerste Wereldoorlog
- Finse Burgeroorlog
- Russische Burgeroorlog
- Poolse-Sovjet Unie oorlog
- Spaanse Burgeroorlog

TWEEDE WERELDOORLOG

In de opsomming van roemruchte Winchester lever actiongebruikers, mag pseudo Robin Hood/bandiet/politicus Pancho Villa niet ontbreken.

Een Finse soldaat met M1894 die krijgsgevangenen bewaakt. Zo te zien een nogal relaxte aangelegenheid. Idealiter bevindt de wacht zich aan de andere kant van het prikkeldraad...

Ofschoon volautomatische schouderwapens gedurende deze oorlog ruimschoots en op alle fronten in gebruik waren, speelde Winchester lever action geweren, met name het Model 1894, een belangrijke rol in de Tweede Wereldoorlog, en wel gedurende de strijd tegen Japan in de Stille Oceaan en aan de Canadese westkust.

Canada

In het begin van de Tweede Wereldoorlog wilden veel inwoners van de meest westelijke staat van Canada, British Columbia, het leger helpen om

Een zeldzame opname van een Amerikaanse soldaat met een M1894, begin 20e eeuw.

Een M94 zoals deze in gebruik was bij de Canadese kustmilities.

Onder: Leden van de Pacific Coast Militia Rangers. Een geducht samenraapsel van locals die zeer bedreven waren in overleven, spoorzoeken en scouting.

een invasie via de kust te voorkomen. Aan de overkant van de Canadese westkust lag immers Japan. (Het ligt er trouwens nog steeds. Red.) Japanse onderzeeboten werden voor de westkust met enige regelmaat waargenomen. Was een invasie wellicht een beetje vergezocht, het afzetten van spinonnen daarentegen was een reële dreiging.

Er was onder de burgers een grote opkomst om de kustlijn te beschermen tegen een eventuele binnendringende vijand. De ruige westelijke districten bestonden uit geïsoleerde eilanden, stranden, riviermonden, meren, onherbergzame bergen en valleien, meestal dik bebost. De plaatselijke bevolking was uitstekend bekend met deze streek en wist hoe te overleven onder de somtijds barre weersomstandigheden. Jagers en vissers, houtvesters en trappers. Lui die je met een gerust hart in de wildernis kon laten patrouilleren en vanwege hun vaardigheden een voordeel hadden ten opzichte van het reguliere Canadese leger én vreemdelingen met een Aziatisch uiterlijk en kwalijke bedoelingen.

Het oorspronkelijke plan van het leger was dan ook om een aparte militia te formeren, Commando Rangers. Zij zouden in de voor hun bekende omgeving opereren als een speciale *guerrilla force*. Niet voor, niet achter, maar in de eigen linies. De eenheid zou volledig autonoom optreden, los van de bestaande strijdkrachten. Op 1 september 1942 was het zover en werd een volledig onafhankelijke organisatie opgericht genaamd de "Pacific Coast Militia Rangers".

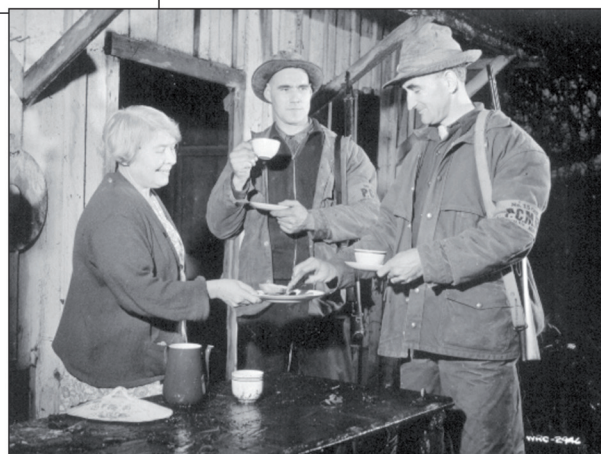
Het korps viel rechtstreeks onder de regering en stond onder bevel van een luitenant-kolonel. Er werd een speciaal uniform ontworpen, veel beter waterbestendig en warmer, en te dragen over de burgerkleding. Dit gevechtstenuet week volledig af van de standaard Canadese uniformen. Er werd een pet-embleem ontworpen met aan de bovenzijde een alert omhoog kijkende dondervogel. Daaronder de Maple Leaf en in hoofdletters "PCMR" er dwars doorheen. Om de Maple Leaf in een cirkel de tekst: "Pacific Coast Militia Rangers". Onder de Maple Leaf staat: "VIGILANTS". Het embleem valt over een gekruiste Winchester 94 karabijn en een bijl met 2 snijkanten. Dit geheel symboliseert de vaardigheid van de man behorende bij de PCMR.

De opleiding van de commando's kon beginnen. Een trainingsprogramma werd opgezet voor een ieder binnen de PCMR.

Elke man moest kunnen omgaan met diversen geweren en machinegeweren en ook werd veel aandacht geschonken aan het ongewapende gevecht, survival, kaartlezen, anti-tankwapens, granaten en vernietigen van doelen. De opleiding was pittig.

Er moest alleen nog een wapen gekozen worden welke zou voldoen aan de eis voor deze omgeving. In midden 1942 werd het officiële wapen door het ministerie van defensie bekend gemaakt. Na een grondig onderzoek viel de keus uiteindelijk op de Winchester lever action karabijn, Model 94. Het kaliber was logischerwijs de .30-30 WCF.

Niet alleen het Model 94 maar ook een deel M1864 modellen werden gekozen voor deze strijdkrachten. Later kwamen er nog Marlin lever-action wapens bij en wat Enfield geweren. Hoofdwapen was en bleef echter het Model 94 van Winchester, ruim 3.000 stuks allemaal in de nummerreeks 1300000. Er is niet bekend waarom voor dit wapen werd gekozen, documentatie is nog maar weinig voorhanden. Wel is er veel later schaarse informatie door oud-militieleden gegeven. Zo wilde men voor deze spe-

Nogmaals de PCMR M94 karabijn. Zeer zeldzaam en herkenbaar aan de "losse" loopband met kordonbeugel.

cial e eenheid een licht, medium range handzaam geweer met voldoende vuurkracht in een geschikt kaliber. Een lever action voldoet natuurlijk uitstekend aan deze eisen.

Zeldzaam

Ondanks dat er niet veel informatie is overgebleven, weten we wel dat de meeste karabijnen werden geleverd met een riem. De overheid leverde apart daarbij een *butt stock swivel* en een barrel band riembeugel. Vaak werden ook de originele Winchester riem-bevestigingspunten gebruikt. Een enkele keer zien we de zogenaamde "half barrel band attachment" terug. Op 30 september 1945 werd in Brockton Point Oval de PCMR ontbonden. Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog kregen de Rangers de mogelijkheid om de karabijn te kopen voor \$ 5.

Het is niet bekend hoeveel exemplaren van deze specifieke Winchester zijn verkocht. Door deze onzekerheid is de karabijn een echt verzamelstuk geworden, zeker aan de westkust van Canada en Amerika. Het was dan ook de laatste Winchester lever action in actieve dienst in Noord Amerika.

De niet verkochte wapens werden later overgedragen aan andere departementen, alle betrekking hebbende op het outdoor gebeuren. Daar bleven de geweren in gebruik tot 1962. Na de inname zijn ze vernietigd.

Er is niet veel meer over dat herinnert aan de 123 PCMR companies. Slechts een handvol karabijnen en wat persoonlijke zaken. Wel bestaat het hoofdkwartier nog, gevestigd op Vancouver Island. De gebouwen en gronden zijn in handen van een privé-schietvereniging genaamd de Southern Vancouver Island Rangers. Een van die kleine geschiedenisjes die je overal in de wereld van vuurwapens, en zeker in die van de Winchester lever action, tegenkomt.

Lever actions geen militair geweer? Die onjuistheid is door deze artikelen hopelijk rechtgezet.

